

KAIP UŽAUGINTI KRITIŠKAI MAŽSTANČIUS VAIKUS

Vadovas tėvams, siekiantiems
skaitmeniniame amžiuje
išugdyti sumanius vaikus

JULIE BOGART

JULIE BOGART

KAIP UŽAUGINTI
KRITIŠKAI MAŠTANČIUS
VAIKUS

Vadovas tėvams, siekiantiems
skaitmeniniame amžiuje
išugdyti sumanius vaikus

Iš anglų kalbos vertė
Indrė Poliuškevičienė

VILNIUS, 2023

Versta iš:
*Raising Critical Thinkers:
A Parent's Guide to Growing Wise Kids
in the Digital Age*
by Julie Bogart

This edition published by arrangement
with TarcherPerigee, an imprint of
Penguin Publishing Group,
a division of Penguin Random House LLC.

Bibliografinė informacija
pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

© Julie Bogart, 2022
© Vertimas į lietuvių kalbą, Indrė Poliuškevičienė, 2023
© Viršelis, Julija Pečiukevičiūtė, 2023
© Leidykla VAGA, 2023

ISBN 978-5-415-02687-6

Mano tetos June atminimui

Gyvename vieną gyvenimą, bet visi esame skirtingi.

Mes turime palaikyti vieni kitus.

– Bono, U2, „Vienas“ (*One*)

TURINYS

Pratarmė: Barbara Oakley 11

Ižanga 15

1 DALIS

KAS YRA KRITIŠKAI MĄSTANTIS ŽMOGUS? 25

1 SKYRIUS

Kas tai sako? 29

2 SKYRIUS

Kaip atskirti faktus nuo prasimanymų 47

3 SKYRIUS

**Vis įdomiau ir įdomiau: problemų sprendimu
grįstas mokymas 69**

4 SKYRIUS

Akylas stebėjimas: veidrodžių karalystė 96

5 SKYRIUS

Kritinis mąstymas prasideda, kai mums rūpi 121

6 SKYRIUS

Tapatybė: jėga, kurios negalima ignoruoti 149

2 DALIS

SKAITYTI, PATIRTI, SUSIDURTI:

TIKRAS MOKYMASIS 171

7 SKYRIUS

Skaitymas: atidus ir asmeniškai 177

8 SKYRIUS

Skaitymas: lėtas, bet gilus 208

9 SKYRIUS

Patirtis: žengiant į intymesnę teritoriją 229

10 SKYRIUS

**Susidūrimas: sukrėtimas, kuris
dovanoja pokytį 255**

3 DALIS

RETORINĖ VAIZDUOTĖ 283

11 SKYRIUS

**Stebinantis savęs pažinimo vaidmuo kritinio
mąstymo procese 290**

12 SKYRIUS

Interpretacijos menas 322

13 SKYRIUS

Drąsa keisti nuomonę 344

Padėkos 351

Rodyklė 355

Pratarmė

BARBARA OAKLEY

Kartą manęs paklausė, ar mano dėstomas koledžo kursas moko kritinio mąstymo. „Tai priklauso nuo jūsų kritinio mąstymo apibrėžimo“, – atsakiau.

Paiškėjo, kad universitetas neturi jokio kritinio mąstymo apibrėžimo. Taigi, vartydama universiteto katalogą, peržiūrėjau visus kursus, kuriuose tariamai mokoma kritinio mąstymo, ir supratau, kad kritinis mąstymas šiame universitete reiškia bet ką, kas tik gali šauti į galvą.

Šiam universitetui, pagrindinėms mūsų šalies institucijoms ir ypač jums reikia Julie Bogart knygos.

„Kritinio mąstymo ugdymas“ pateikia savęs pažinimo priemones, kurios gali padėti jums ir jūsų vaikams pastebėti, kaip mus visus kontroliuoja nematomos prielaidos, trukdančios aiškiai ir racionaliai mąstyti. Dėl šių nematomų prielaidų iš pažiūros objektyvūs mokslininkai, nesvarbu, su kokiais duomenimis ir išvadomis jie susiduria, gali pajusti, kaip kartais jų „objektyvumą“ paveikia išankstinis šališkumas. Dėl tos pačios priežasties teisėjams, politikams, vadovams – iš tikrųjų, beveik visiems – kartais taip sunku atsitraukti ir nešališkai pažvelgti į savo priimamus sprendimus.

Neurologijos mokslas jau gali padėti suprasti, iš kur atsiranda šios nematomos prielaidos – iš smegenų pašąmoninės sistemos. Ši sistema yra atsakinga už mąstymo struktūrų aptikimą ir formulavimą, bet bene svarbiausia jos užduotis – priimti sprendimus. Tokie sprendimai (techniškai vadinami „vertės funkcijomis“) nepastebimai įsibrauna į jūsų įsitikinimus (kuriais taip pasitikite, kad galėtumėte *prisiekti*), skaidrius, sąmoningus ir objektyvius sprendimus.

Pastebėti tokias nematomas prielaidas yra nepaprastai sunku. Galbūt todėl, nepaisant jų svarbos, daugelyje knygų apie kritinį mąstymą beveik nekalbama apie išankstines nuostatas. Kur kas dažniau mokoma tobulinti savo argumentus, o ne pakeisti nuomonę susidūrus su įtikinamais jai prieštaraujančiais argumentais. Arba dėmesys sutelkiamas į metodus, kuriais siekiama objektyviai įvertinti duomenis neaptariant, kaip protas gali mus apgauti ir objektyvius duomenis paneigti. Pernelyg dažnai knygos apie vaikų kritinio mąstymo ugdymą daugiausia dėmesio skiria šališkumui *aplinkoje*, užuot padėjusios išsiugdyti įgūdžių pastebėti savo pačių šališkumą.

Julie į kritinį mąstymą žvelgia nauju žvilgsniu. Kaip ir pokerio meistras, ji nukreipia žvilgsnį ne tik į turimas kortas, bet taip pat į tam tikrus fizinius „signalus“, reaguojančius į šias kortas. Gali būti, kad jums nepavyks pastebėti, kokią įtaką pašąmonė daro procedūrinėms sistemoms, tačiau galite pastebėti šalutinį jos poveikį. Ir šios kūno reakcijos bei mąstymo modeliai gali praversti kaip gairės, norint labiau įsigilinti ir būti nuoširdesniems tiek santykiuose su aplinkiniais, tiek su saviimi. Būtent savęs pažinimas jums pagelbės ugdant savo vaikus.

Ar įmanoma susikurti neišvengiamai šališką procedūrinio mokymosi sistemą, kuri taptų atviresnė ir visapusiškesnė?

Julie atsakys ir į šį klausimą. Jos rekomendacija netradicinė – verta dėmesio dalykais už savo pasaulėžiūros ribų. Ir iš tiesų, būtent to imtis siūlo neurologijos mokslas. Tai šiek tiek panašu į programą, kuri moko dirbtinį intelektą žaisti šachmatais: ji pateikia vis daugiau duomenų, kol dirbtinis intelektas pradeda mokytis pats. Julie taip pat pateikia gaires, kaip mokytis priimti kitokią nuomonę – mažų mažiausiai. Ši knyga yra tarsi pagoda kupinoje konfliktų šiuolaikinėje socialinėje aplinkoje. Be to, joje gausu visai šeimai skirtų užduočių, įskaitant kritinį mąstymą ugdančius pratimus tokiose srityse kaip gramatika, iliustruotos knygos, vaizdo žaidimai ir sportas.

Kaip Julie atkreipia dėmesį, „gebėjimas suformuluoti pagrįstas nuomones, nepaisant išankstinių nuostatų ir šališkumo, yra vienas iš švietimo (ir šios knygos) tikslų“. Skaitykite šį kupiną išminties vadovą, kuris padės jums ir jūsų mylimiems vaikams gyvenime vadovautis apgalvotomis ir protingomis įžvalgomis.

Ižanga

Jis taip aistringai meilikauja, mama!

– Merė, *Nuostabus gyvenimas*

(It's a wonderful life!)

Aš klūpėjau ant svetainės kilimo išmėtytų dėžių su atplėštais vokais, adresuotais mano seneliams. Kartu su tetomis vartėme šių laiškų puslapius, kad nuspręstume, kuriuos pasilikti, o kuriuos išmesti. Mano mylimas Bapa mirė. Jo žmona jį pergyveno, tačiau sirgo demencija.

Atplėšiau naujausią dėžę, kurioje buvo sudėti pastarųjų metų laiškai. Jokių antspaudų. Ištraukiau pageltusius puslapius iš neužklijuotų vokų ir aptikau meilės laiškus, kuriuos mano senelis rašė savo į septintąją dešimtį įkopusiai žmonai. Dėl ligos Eva prarado gebėjimą raiškiai kalbėti ir pamiršo savo vardą. Man taip suspaudė širdį įsivaizduojant, kaip senelis rašo moteriai, kurią mylėjo ne vieną dešimtmetį, norėdamas, kad ji suprastų, bet žinodamas, kad ji nebegali perskaityti nė žodžio. Graži mano Bapos rašysena apėmė gausybę prisiminimų.

Jis rašė: „Eva, atsimeni, kaip mes kartu kopėme į nedidelės kalvos viršūnę, kur pirmą kartą su tavimi mylėjauisi?“

Man atvipo žandikaulis. Tai buvo mano kataliko senelio žodžiai apie jo XX amžiaus 4-ojo dešimtmečio meilės romaną su mano močiute, prieš jiems susituokiant. Teko atitraukti savo tetas nuo darbų: „Džune, Šivona, jūs tik paklauskite!“

Perskaičiau pastraipą garsiai, o kur kas jaunesnė iš dviejų mano tetų, Šivona, sušuko: „Ir jie drįso man pamokslauti apie nekaltybės šventumą prieš santuoką! Kaip tai suprasti?“

Kita, rimtesnė ir vyresnė mano teta, etikos ir religijos profesorė bei buvusi vienuolė, tuoj pat nutildė mūsų juoką. „Tai negali reikšti to, ką jūs galvojate!“ Ji vengė ištarti tuos žodžius. Bet aš – ne: „Tu turi omenyje seksą? Nagi, Džune! Ar įsivaizduoji Evą ir Filą besivoliojančius šiene ant kalvos, kur jie pirmą kartą prisipažino vienas kitam meilę? Tai romantiška! Tai neįtikėtina!“ – paerzinau ją, norėdama praskaidrinti nuotaiką.

Jai nebuvo linksma, bet Šivona juokėsi vis garsiau. Po akimirkos Džunė lengvai nusišypsojo susimąsčiusi apie šią nemalonią galimybę, kad jos tėvai turėjo nesantuokinių lytinių santykių, o tada subtiliai mus nuramino primindama, kad turime darbo. Ji priėmė mano interpretaciją – akimircai prasiplaškė, bet nesileido būti atitraukiama nuo savo užduoties.

Man patiko ši improvizuota, situacijų komediją primenanti akimirka. Žinojau, koks sudėtingas gali būti idėjų konfliktas. XX a. trečiajame dešimtmetyje „mylėtis“ reikė meilikauti arba pirštis savo svajonių moteriai. Tai nereiškė užsiimti seksu, kaip šiandien. Tačiau skaitydami šį laišką mes atsidūrėme sudėtingesnėje situacijoje. Mano Bapa šį laišką parašė ne 1937, o 1997 metais. Jis rašė apie XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio patirtį, tačiau visiškai kitoje, XX a. pabaigos, šviesoje. Žinoma, jis žinojo, kad laikai pasikeitė ir kad su jais pakito šio žodžio reikšmė. Tačiau galbūt jis sąmoningai pasitelkė ankstesnę

reikšmę. Ar jis vartojo šią senovinę kalbą, kad priverstų sutrikusią žmoną prisiminti saldesnį jų dviejų gyvenimo laikotarpį? O gal tokiu būdu siekė išreikšti nostalgiją savo prisiminimams pasitelkdamas tų laikų idiomatiką? O galbūt mes aptikome nuoširdų prisipažinimą mirties patale – išpažintį, skandalą ir paslaptį, kurią jis laikė sau iki mirties – apie tai, kad jis ir Eva, visą gyvenimą buvę ištikimi katalikai, iš tiesų buvo nesantuokiniai meilužiai?

Mano teta Džunė norėjo tikėti, kad jos tėvai visą savo gyvenimą buvo ištikimi katalikai. Mano jaunesnioji teta Šivona norėjo, kad jie būtų maištininkai, atskleisdama savo ilgai slėptą norą iškelti asmenines vertybes aukščiau Bažnyčios doktrinos. Kiekviena iš šių interpretacijų atitiko seserų asmenybes ir buvo ne tiek susijusi su mano seneliais, kiek su istorijomis, kurias jos norėjo papasakoti apie savo tėvus. Vėliau tą savaitgalį užsiminiau mamai, kad jos tėvai katalikai galbūt turėjo nesantuokinių lytinių santykių. Ji sukikeno ir pamanė, kad tai absurdas. Jos prisiminimai apie katalikišką vaikystę suformavo tvirtus įsitikinimus ir joks vėlesniame gyvenimo etape perskaitytas laiškas negalėjo pakeisti įsivaizdavimo, ką ji manė žinanti apie savo tėvus.

Tikriausiai galvojate: *kas gi teisus?* Tai ir yra kritinio mąstymo esmė. Remdamiesi duomenimis, patirtimi, kalba, prisiminimais ir įsitikinimais, mes susidarome tam tikrą nuomonę. Šiuo atveju mano šeima niekada nesutarė dėl teisingos „mylėjimosi“ sąvokos reikšmės. Mano Bapa mirė. Kad ir kokią „mylėjimosi“ reikšmę jis turėjo galvoje, ji mirė kartu su juo. Man šis meilės laiškas yra tarsi saldi mįslė – vienas iš tų žavių teksto interpretacijos paradoksų, primenančių, kad kritinis mąstymas ne visada veda prie neginčijamų išvadų.

Gebėjimas tinkamai įvertinti įrodymus, laiku pastebėti šališkumą, apsvarstyti įvairias perspektyvas (net jei jos kelia neįjaukumo jausmą) ir tik tada priimti sprendimą – tai, kas, jūsų manymu, atrodo teisinga, – yra pagrindinė kritinio mąstymo užduotis. Ji ypač sunki šeimos aplinkoje, nes jūsų vaikystėje įgyti įsitikinimai dažnai yra gerai pažįstami ir nepastebimi.

Kritinis mąstymas – tai ne tik kieno nors kito idėjų kritika. Tai gebėjimas abejoti ir savo paties idėjomis. Leidyboje turime posakį: „Turinys yra karalius“. Mokslo srityje man patinka kitas posakis: „Kontekstas yra viskas“. Ką žinote, kaip tai sužinojote, kodėl tai žinote, ko nežinote, kodėl nežinote – šie nematomi veiksniai lemia mūsų supratimą bet kurioje srityje. Šioje knygoje mes atskleisime, kaip vaikai susikuria prasmę ir kaip pagerinti jų vertinimų kokybę. Kiekvieną dieną, sąmoningai ar ne, vaikai vertina įvairius faktus ir formuoja asmeninius įsitikinimus. Metams bėgant jie apmąstys savo pasirinkimus ir kai kurių įsitikinimų atsisakys. Jų mąstymas lems gerai išugdytą religinį ar nereliginį požiūrį. Kada nors jie užims tam tikras politines pozicijas, o po tam tikro laiko dėl jiems svarbių priežasčių pakeis jas kitomis. Tiesą sakant, priimdami įvairius sprendimus mes visi pasitelkiame galybę skirtingų kritinio mąstymo priemonių. Mes naudojame kritinį mąstymą, net kai restorane renkamės, ką valgyti! Remdamiesi savo asmeniniais kriterijais mes nusprendžiame, koks patiekalas jums patiks. Ar esu labai alkana? Koks dabar sezonas? Ar šį patiekalą turėsiu valgyti rankomis (per pirmąjį pasimatymą – jokių būdu!)?

Savaime suprantama, kad tam tikrose situacijose kritinis mąstymas nėra toks svarbus. Jums gali nepatikti išsirinktas patiekalas, tačiau tai neturės rimtų neigiamų pasekmių – blo-

giausiu atveju gailėsitės, kad jį užsisakėte. Kiti mūsų sprendimai gali padaryti ilgalaikį poveikį ne tik mums, bet ir aplinkiniams. Pavyzdžiui, sprendimas pradėti karą sukelia ne vienerius metus besitęsiančią pasekmių virtualią visumą jame dalyvaujantiems žmonėms. Norint priimti tinkamą sprendimą, reikia mąstyti giliai, turiningai, blaiviai ir tikslingai. Štai kodėl taip svarbu ugdyti stiprius kritinio mąstymo įgūdžių turinčius vaikus – nuo mūsų vaikų mąstymo priklauso pasaulis, kuriame jie gyvens.

Ar kada susimąstėte, kas vyksta jūsų vaikų galvose, kai su jais skaitote, mokotės, žiūrite filmą, aiškinatės matematikos taisykles ar žaidžiate vaizdo žaidimus? Galbūt jums įdomu, kodėl sesuo tyčiojasi iš savo brolio ir nesugeba įsivaizduoti, kokią kančią jam tuo metu sukelia. Galbūt jūsų mokinys pasiūlo problemos sprendimą, kuris jums atrodo siaubingas. Gal pastebėsite, kad paauglys „įniko“ į vaizdo žaidimą, ir padarysite nerimą keliančią išvadą, jog jis mėgsta smurtą, bet ar galite būti dėl to tikri? Kaip suprasti, kokią reikšmę tam tikriems dalykams suteikia vaikai? Kaip padėti jiems samprotauti efektyviau ir empatiškiau?

Ši knyga padės *ugdyti* kritiškai mąstančius žmones šiuolaikinėje globalioje, skaitmeninėje aplinkoje. Šiandieniniai vaikai tiesiog skęsta nuomonių jūroje. Šios atvirai reiškiamos nuomonės internete neretai gali atrodyti kaip užtikrinta tiesa. Dauguma tėvų nori apsaugoti savo vaikus nuo dezinformacijos. Kas atsitinka, kai paliktas be priežiūros vaikas susiduria su logiškai pateikiamais faktais, kurie prieštarauja jo šeimos įsitikinimams? Auginant vaikus jums, kaip ir man, gali kilti klausimas: *kas pavojingiau – skaityti priešingą nuomonę ar jos saugotis?*

Savo pirmojoje knygoje *Drąsus mokiny*s (*The Brave Learner*) nagrinėjau, kaip aplinkos ir emocinio konteksto galia padeda mokytis realiame gyvenime, pavyzdžiui, poezijos pamokų pajvairinimas įtraukiant sausainius su arbata arba geranoriškas bendradarbiavimas su sunkiai besimokančiu mokiniu. Pasitelkdama šią knygą, noriu pakeisti mūsų mąstyseną – kaip pasiruošti, kad mums kiltų naujų išvalgų, o ne perdirbtume tai, ko jau esame išmokę? Ar įmanoma išlaikyti „vaikišką nuostabą“ ir suaugus, o gal ji pasimeta kelyje į brandą? Kaip padėti vaikams sužinoti *daugiau* apie dalykus, kurių jie moko, o ne tik tai, ko iš jų reikalauja standartiniai testai? Kaip sužadinti vaikų vaizduotę, kad jie mokytųsi istorijos, socialinių mokslų ir net matematikos bei gamtos mokslų? Ką daryti su neišsemiamą informacijos jūra internete? Ar vaikai gali kritiškai vertinti filmus, romanus ir vaizdo žaidimus, kuriuos jie taip mėgsta? Kitaip tariant, kaip galime paskatinti mokinius dažniau mąstyti giliai, apgalvotai ir išradingai apie viską, kas supa jų pasaulį?

Jeigu mokiniams suteikiame tyrinėjimo priemones, turime būti pasirengę priimti rezultatus. Jie užduos neįvairių, provokuojančių klausimų. Jie puls naudotis technologijomis ir socialinės žiniasklaidos programėlėmis, neapsvarstę jų paskirties ar šaltinio. Jie perims požiūrius, kurie prieštarauja jūsų nusistovėjusioms nuostatoms. Suteikti vaikams laisvę atvirai kalbėti apie tai, kaip jie suvokia prasmę, gali būti nelengva. Bet laikykitės. Iš tiesų kritiškai mąstantys žmonės ilgainiui tampa universaliais skaitytojais, įgudusiais rašytojais ir logiškai mąstančiais suaugusiais. Jie tampa motyvuotais mokiniais ne tik klasėje, bet ir už jos ribų. Jie diegia naujoves, nebijo iššūkių ir keičia nusistovėjusią tvarką, jie yra politiškai aktyvūs, jie už-

siima savanoriška veikla ir rūpinasi aplinka, kurioje dirba. Jie randa naujų veiksmingų būdų įgyti įgūdžių, kurių jiems reikia, kad klestėtų. Jie kuria sveikas šeimas ir tampa nuostabiais, atsakingais suaugusiais žmonėmis. Būti kritiškai mąstančiu žmogumi reiškia būti įžvalgiam, empatiškam, nuolankiam, sąmoningam, turėti aštrų protą ir gyvybingą intelektą. Be jokios abejonės, kritinio mąstymo ugdymas yra įdomiausias ir svarbiausias darbas, kurį galime atlikti būdami tėvais ir pedagogais.

Pastaruosius tris dešimtmečius aš dirbau su įvairiais jaunais žmonėmis. Septyniolika metų namuose mokiau penkis savo vaikus, sukūriau įmonę su kvalifikuotų specialistų komanda, kuri mokė tūkstančius įvairaus amžiaus mokinių mąstyti ir rašyti, taip pat dėčiau pirmakursiams Ksavero universitete. Per visus šiuos metus mane labiausiai nustebino, koks neįtikėtinas pasitenkinimas apima mokinius, kai jie patiria įžvalgos epifaniją. Atradę naujas perspektyvas, jie apstulbsta dėl savo pačių genialumo.

Mano mėgstamiausios visų šių metų pamokos atsispindi šios knygos filosofijoje ir praktikoje. Pirmojoje dalyje „Kas yra kritiškai mąstantis žmogus?“ supažindinsiu su pagrindiniais pasaulėžiūros formavimo būdais. Kaip išmokyti vaikus atskirti šališkumą nuo įsitikinimų arba faktus nuo interpretacijų? Iš kur atsiranda gerai suformuotos nuomonės ir kodėl mes jų taip tvirtai laikomės? Kokią įtaką patirtis mokykloje ir naršymas internete daro mūsų vaikų mąstymui? Kokį vaidmenį mokymosi procese atlieka tapatybė? Daugelyje skyrių pateikiu užduočių, kurias galėsite išbandyti su visa šeima.

Antroje dalyje „Skaityti, patirti, susidurti: tikras mokymasis“ nagrinėju tris mūsų visų pagrindinius mokymosi būdus.

Metu iššūkį idėjai, kad užtenka tik skaityti, kitaip tariant, kad daug skaitantis žmogus savaimė yra išsilavinęs. Apžvelgiame, kaip skaitmeninis gyvenimas keičia mūsų smegenis, bei mūsų vaikų gebėjimą atidžiai ir nuosekliai skaityti. Pateikiu strategijų, kaip susigrąžinti sąmoningo skaitymo įgūdžius. Tada aptariu, kokios praktinės patirtys ir santykiai su žmonėmis lemia netikėtai prasiveržiančias įžvalgas ir sąmoningesnę ryši su studijuojamu dalyku ar pomėgiu.

Trečioji dalis „Retorinė vaizduotė“ yra svarbiausia dalis! Kai jūsų mokiniai supranta, kaip kuriama pasaulėžiūra, ir žino, kaip nuodugniai išanalizuoti tam tikrą temą, jie jau yra pasirengę praplėsti nagrinėjamos temos perspektyvas. Jie įžengia į tą raidos etapą, kurį vadinu „retorine vaizduote“ arba gebėjimu mąstyti kritiškai bei vaizdingai. Šiame skyriuje siūlau priemones, kurios padės jūsų mokiniams interpretuoti tekstus ir palyginti bei sugretinti keletą požiūrių vienu metu. Tuomet dalinuosi patarimais, kaip padėti jauniems suaugusiesiems susidoroti su mąstymo įpročių destabilizacija, bei pateikiu patarimų tėvams, kaip neramiose situacijose neprarasti kontrolės, ypač kai jūsų paaugliai vaikai atkakliai prieštarauja jūsų puoselėjamos vertybėms. Galite tikėti, galite netikėti, bet paauglystė yra esminis jų raidos etapas. Priimkime ją ir išmokime tai daryti tinkamai.

Kiekvienas skyrius grindžiamas ankstesniu ju, todėl rekomenduoju juos skaityti eilės tvarka. Tačiau neabejoju, kad prieš šios knygos dar sugrįšite. Praktinės užduotys gali būti naudojamos ne vieną kartą ir netrukus pastebėsite, kad skirtingais vaiko gyvenimo laikotarpiais bus naudinga tai viena, tai kita.

Trumpai tariant, ši knyga skirta jums, jei kada nors kėlėte klausimą – *kokia viso šio mokymosi prasmė? Tai negali būti*

tik testų laikymas ir stojimas į koledžą. Ši knyga skirta būtent jums, jei norite, kad jūsų vaikai turėtų įvairią, sultingą, išvalgią visų dalykų mokymosi patirtį, ir ne tik. Turite galimybę užauginti gerus žmones, kurie prisidės prie visuotinės gerovės ir į savo mąstymą įneš gyvybingo kūrybiškumo. Tai jaudinanti kelionė, o jūs galite būti jos dalimi! Taigi, pradėkime.

I DALIS

KAS YRA KRITIŠKAI MĄSTANTIS ŽMOGUS?

Taip mokinys „mokomas“ painioti mokymą su mokymusi, perėjimą į aukštesnę klasę – su išsilavinimu, diplomą – su kompetencija, o iškalbą – su gebėjimu pasakyti ką nors naujo.

– Ivanas Illichas, knygos *Išmokyklinimas (Deschooling)* autorius

Atsikratykite įsitikinimo, kad mokykla lavina mąstymą. Kaip aiškiai pasakė revoliucinga pedagogė, žinoma slapyvardžiu *bell hooks*: „Deja, vaikų aistra mąstyti dažnai baigiasi susidūrus su pasauliu, kuris siekia juos išmokyti tik konformizmo ir paklusnumo. Dauguma vaikų labai anksti išmoksta, kad mąstymas yra pavojingas.“ Deja.

Vaikai yra smalsūs nuo pat pirmos savo gyvenimo akimirkos. Kūdikis visus žaislus kiša prie burnos – žiaukčioja, seilėjasi, čiulpia, kramto – ir tai yra pagrindinė jo pažinimo priemonė. Darželinukas tampa mokslininku: numeta ant žemės, ką galima numesti, išmeta į orą, ką galima mėtyti, ragauja, ką galima įkišti į burną (nesvarbu, ar tai valgoma, ar ne). Jis nepaliaudamas tyrinėja aplinką – virš savęs, po savimi, aplink save ir už savęs.

Šiandieniniai vaikai skęsta informacijos ir nuomonių jūroje. Tampa itin svarbu, kad vaikai išmokytų atskirti nuomones nuo faktų, nagrinėti skirtingas perspektyvas vedini ne tik smalsumo, bet ir įžvalgumo. Šis vadovas padės tėvams, siekiantiems skaitmeniniame amžiuje **išugdyti sumanius vaikus**, gebančius susidoroti su informacijos antplūdžiu.

Knygoje *Kaip užauginti kritiškai mąstančius vaikus* garsi amerikiečių edukatorė **Julie Bogart** remiasi daugiau nei 20 metų trunkančia vaikų ugdymo namuose ir mokymų programų rengimo patirtimi. Autorė siūlo praktinius būdus, kaip skatinti vaiko gebėjimą tyrinėti pasaulį kiekviename jo raidos etape, atskleidžia, kaip vaiko potraukiai ir išankstiniai nusistatymai veikia jo įsitikinimus, kokią įtaką patirtis mokykloje ir naršymas internete daro mąstymui, kas skatina kurti naujas įžvalgas, o ne tiesiog „suvartoti“ tai, ko buvo išmokytas, pateikia strategijų, kaip susigrąžinti sąmoningo skaitymo įgūdžius.

[traukiančių istorijų ir užsiėmimų] įvairaus amžiaus vaikams kupina knyga padės tėvams auginti entuziatingus vaikus, pasižyminčius mąsliu protu ir atvira širdimi.

